

Institutionen för språk och litteratur

Handledare: Jan Einarsson

Examinator: Gunilla Byrman

G3

Språkrådgivning och textvård, 2SV20E

C-uppsats, 15 hp

”Man kan alltid bli bättre”

Textrespons på en dagstidningsredaktion

Författarens tack

Jag vill uttrycka mitt stora tack till de tre reportrar tillika kollegor till mig som valt att delta i min undersökning. Att ta emot respons på sina texter är inte lätt, oavsett om man är nybörjarskribent eller professionellt arbetande reporter, och det är inte alla som frivilligt skulle utsätta sig för det.

Jag vill också tacka ledningen på Länstidningen Södertälje, som möjliggjorde för mig att genomföra min undersökning på arbetsplatsen och ta en del av reportrarnas och min egen arbetstid i anspråk.

Tack.

Sammandrag

I den här uppsatsen har jag undersökt hur tre professionella skribenter, alla reportrar på Läns-tidningen Södertälje, har upplevt att ge respons på varandras texter och få respons på sina egna. Textresponsen har omfattat de tre aspekterna formalia, språk och disposition.

De frågeställningar jag ställt upp för min undersökning är: Vad har reportrarna för bakgrund och hur ser deras skrivprocess ut före textresponsarbetet? Vilka förväntningar har reportrarna inför textresponsarbetet? Hur uppfattar reportrarna textresponsarbetet? Upplever reportrarna att deras skrivprocess påverkats av textresponsarbetet och i så fall på vilket sätt?

Jag har använt mig av en kvalitativ metod i min undersökning. Genom två intervjuer med varje reporter, en före och en efter textresponsarbetet, har jag fått ovanstående frågor besvarade. Min analysmetod är etnografisk, då jag observerat deltagarna under intervjuerna och därefter analyserat deras svar utifrån tidigare forskning.

Intervjuerna visar att reportrarna före textresponsarbetet hade väl utvecklade sätt att lägga upp skrivarbetet. Skribenterna har angett att deras skrivprocesser inte förändrats så mycket efter textresponsarbetet, förutom att de tänker till en extra gång innan de markerar en artikel som klar.

De förväntningar reportrarna hade inför responsarbetet skilde sig ganska mycket åt, allt ifrån ett allmänt utbyte av idéer och infallsvinklar till konkreta tips på hur texterna kan förbättras.

I den avslutande intervjun med var och en av de tre reportrarna kom det fram att de alla upplevde det som svårt att ge respons, av rädsla att såra de andra, men att de kände att gruppens sammansättning av kolleger gjorde det lättare att ge negativ respons. När det gäller att få respons är deltagarna nöjda med de synpunkter som kom fram, även om det ibland var tufft att få negativ respons. En av deltagarna tyckte sig ha fått obefogad kritik. Reportrarna i min undersökning är alla intresserade av att fortsätta med textrespons på arbetsplatsen.

Nyckelord: Textrespons, artikel, reporter, skribent

Innehåll

1 Inledning	4
1.1 Bakgrund	4
1.2 Syfte och frågeställningar	5
1.3 Tidigare forskning	6
2 Metod	6
2.1 Metodbeskrivning	6
2.2 Kritik av metod och material	7
3 Material	8
3.1 Urval av deltagare.....	8
3.2 Urval av artiklar	9
3.3 Checklista för textrespons.....	9
3.4 Textresponsmöten.....	10
4 Teori	11
4.1 Responsgivning: teoretiska utgångspunkter	11
4.2 Definitioner.....	11
4.3 Den journalistiska texten	12
4.3.1 Nyhetsartikeln.....	12
4.3.2 Personporträttet	13
4.4 Skrivprocessen.....	13
5 Resultat	14
5.1 Den inledande intervjun.....	14
5.1.1 Oskar: "Jag är en språknörd"	14
5.1.2 David: "Ibland känner jag mig ohyggligt verbal"	15
5.1.3 Helena: "Jag älskar att formulera mig"	17
5.2 Den avslutande intervjun	18
5.2.1 Oskar: "Jag hade nästan önskat att jag fått hårdare kritik"	18
5.2.2 David: "Det är en balansgång"	20
5.2.3 Helena: "Det är svårt att nyanserat ge respons"	21
6 Resultatsammanfattning och diskussion	23
6.1 Före textresponsarbetet.....	23
6.2 Gruppens sammansättning	23
6.3 Att ge respons	24
6.4 Att få respons.....	25
6.5 Skrivprocessen.....	27
6.6 Efter textresponsarbetet	28
7 Slutsatser	29
8 Vidare utvecklingsarbete	31
Källor	33
Litteratur	33
Övriga källor.....	33
Tabeller	
Tabell 1: Undersökningsdeltagarnas bakgrund	9
Bilagor	
Bilaga 1: Underlag för den inledande intervjun	34
Bilaga 2: Underlag för den avslutande intervjun.....	35

1 Inledning

I den här uppsatsen undersöker jag hur tre reportrar på min arbetsplats, Länstidningen Södertälje, upplever att ge och få respons på några av sina texter. Anledningen till mitt ämnesval är att jag själv har deltagit i många textresponsmöten under mina år av studier i såväl svenska språket som journalistik. Det har varit allt ifrån respons på min första journalistiska artikel till uppsatsseminarier. Vid vissa tillfällen har jag upplevt det som svårt att få negativ kritik, ibland för att jag känt att den andra parten haft rätt i sin kritik, ibland för att jag i stället känt mig missförstådd och ansett mig ha fått obefogad kritik. I backspeglarna kan jag dock se att jag lärt mig mycket av textresponsen och att arbetsättet har hjälpt mig utveckla mitt skrivande, såväl det journalistiska som det akademiska.

Länstidningen Södertälje är en dagstidning som täcker Södertälje och Nykvarns kommuner. Vid tidpunkten för den här uppsatsens tillkomst har Länstidningen ett trettiotal journalister anställda på redaktionen och tolv personer på försäljnings- och marknadsavdelningen. Tidningen ingår i koncernen Promedia och ägs av Stampen. Länstidningen tillhörde tidigare Centertidningar och tidningens politiska tendens är fortfarande centerpartistisk.

I det här första avsnittet av uppsatsen utvecklar jag bakgrunden till mitt ämnesval, syftet med undersökningen och de frågeställningar jag ställt upp. Jag ger även en kortfattad överblick av tidigare forskning i ämnet. I avsnitt 2 beskriver jag min metod och tar upp kritik man skulle kunna rikta mot mitt metodval. Jag presenterar materialet för min uppsats i avsnitt 3 och tar upp teoretiska utgångspunkter och definitioner i avsnitt 4. I avsnitt 5 redovisar jag resultatet från de inledande och avslutande intervjuerna med var och en av de tre undersökningsdeltagarna. Resultaten sammanställs och diskuteras i avsnitt 6. Slutsatser av min undersökning finns i avsnitt 7, och avsnitt 8 tar upp vidare utvecklingsarbete.

1.1 Bakgrund

Som yrkesverksam skrivande journalist, reporter, ingår det i arbetet att kunna skriva texter under tidspress. Men inom dagspressen finns det sällan tid för någon djupare genomgång av texterna, varken före eller efter publicering. Så är det även på Länstidningen Södertälje, där jag själv arbetar som redigerare.

Den textdiskussion som förs bland journalisterna på Länstidningen sker på morgonmötet (vanligen samma dag som artikeln publicerats), då man går igenom dagens tidning och fördelar arbetet med morgondagens. Viss textdiskussion förs även på eftermiddagsmötet (överlämningen) då nyhetschefen lämnar över till nattchefen och den övriga nattpersonalen, men då är inte reportrarna med. Under en period hade nyhetschefen och chefen för tidningens

featuredel (*feature* definieras i Häger, 2009:415, som ”mjukare” redaktionellt material, det vill säga artiklar i tidningen som inte är nyheter) textmöten med varje reporter, men dessa var få och inföll med ojämna mellanrum. Den uppfattning jag fått av mina kolleger som arbetar som reportrar var att dessa möten inte var särskilt givande och att det var en ojämsställd situation i och med att textresponserna kom uppifrån, då chefen hade monopol på textbedömningen.

På Länstidningen har en del reportrar efterlyst mer diskussion av texter än den som förs på morgonmötet och vid de sporadiska textmötena med närmaste chef. Problemet är att det inte finns tid, även om intresset för samtal om text och språk är stort. Med allt mindre resurser ska redaktioner idag producera lika mycket som tidigare, därav har den redaktionella personalen mycket att göra.

Det var mot bakgrund av detta som jag kände att det skulle vara intressant att göra en undersökning på min arbetsplats och låta några reportrar ingå i en textresponsgrupp där de fick ge feedback på varandras artiklar. Det känns spännande att undersöka hur professionella skribenter upplever arbetet med textrespons och huruvida de tycker att deras eget skrivande förändrats av att ge och få respons.

Men vad är egentligen nyttan med att ge respons på varandras texter? Journalisten och kursledaren Marie Kronmarker listar i sin bok *Tala om texter! Om konsten att coacha, närläsa och ge gensvar* (2009:9) flera anledningar till att arbeta med textrespons på redaktionen. För att nämna några: texternas kvalitet blir bättre, det främjar samtalsklimatet på arbetsplatsen, det är roligt och givande att diskutera texter med andra och det sparar tid i längden.

1.2 Syfte och frågeställningar

Syftet med min undersökning är att ge porträtt av tre professionella skribenter och därefter ta reda på hur skribenterna upplever att ge och få textrespons och huruvida de anser att deras skrivprocesser förändrats av att arbeta med textrespons. För att ta reda på detta har jag ställt upp följande frågeställningar:

- Vad har reportrarna för bakgrund och hur ser deras skrivprocesser ut före textresponsarbetet?
- Vilka förväntningar har reportrarna inför textresponsarbetet?
- Hur upplever reportrarna textresponsarbetet?
- Tycker reportrarna att deras skrivprocesser påverkats av textresponsarbetet och i så fall på vilket sätt?

De två första punkterna ovan tas upp i den inledande intervjun med var och en av reportrarna och resultaten redovisas i avsnitt 5.1. De andra två punkterna tas upp i den avslutande intervjun med reportrarna och resultaten redovisas i avsnitt 5.2.

1.3 Tidigare forskning

Det finns ganska många undersökningar (främst av studentuppsatser) av skrivprocessen och flera av dessa tar upp textrespons. Majoriteten av undersökningarna är dock gjorda med grundskole- eller gymnasieelever och känns därför inte relevanta för jämförelse med min undersökning.

Vid Luleå tekniska universitet gjorde studenten Lena Holmbom en undersökning som liknar min: "Text i förändring: en studie i responsarbetets effekt på universitetsstudenters textproduktion" (2006). Holmbom träffade tre studenter på lärarutbildningen, som gav textrespons till varandra och som även fick respons av sin lärare. Efter responsen intervjuade hon studenterna om hur de upplevt responsen och vilka ändringar de gjort efter responsen. Två av studenterna var hela tiden positivt inställda till textresponsarbetet, medan den tredje till en början var tveksam till arbetssättet, men blev positivt överraskad över hur väl det föll ut. Alla tre uttryckte att de värderade lärarens åsikter om texten högst, men ändå gjorde de fler ändringar utifrån kamraternas respons.

Också Barbro Lundins rapport *Textutveckling genom kamratrespons. Hur studenter bearbetar sina texter efter respons och hur de förhåller sig till responsen som sådan* (1999) tar, som framgår av titeln, upp hur universitetsstudenter i svenska med praktisk inriktning uppfattar textrespons och vilka förändringar de gör i texterna efter respons. Lundins resultat visar att studenterna tycker det är viktigt att få synpunkter på sina texter och att de framför allt vill ha synpunkter på innehållet. De ändringar som studenterna gjorde var framför allt ytliga ändringar, såsom språkfel. Undersökningen visar också att studenterna tyckte att gruppens sammansättning var viktig i responsarbetet.

2 Metod

I det här avsnittet beskriver jag de metoder jag valt för undersökningen och tar även upp den kritik som skulle kunna riktas mot min metod och mitt material.

2.1 Metodbeskrivning

Jag använder en kvalitativ metod, intervjuer, i min undersökning. Tre reportrar på tidningen där jag själv jobbar träffades fyra gånger under hösten 2011 och pratade om och gav respons

på varandras (redan publicerade) artiklar. Före det första mötet genomförde jag en intervju med var och en av reportrarna för att få veta mer om deras bakgrund och deras syn på skrivandet. Jag har också velat ta reda på vad de har för förväntningar inför textresponser. Jag intervjuade dem även efter det sista textresponsmötet om hur de upplevt responsarbetet, bland annat hur de tyckte det var att ge och få respons, vilken typ av respons ge gav respektive fick och hur de upplevde grupsammansättningen.

Såväl den inledande som den avslutande intervjun med var och en av reportrarna är semi-strukturerad på så sätt att vi utgått från intervjuunderlag med frågor (se bilaga 1 och 2) men det ändå funnits utrymme för skribenterna att utveckla sina svar eller komma med kompletterande information som de anser kan vara av intresse.

Min analysmetod är etnografiskt orienterad, vilket innebär att jag observerar informanterna vid den inledande och avslutande intervjun. Jag analyserar och tolkar deras yttranden i intervjuerna och söker på så sätt svar på de frågeställningar jag ställt upp för undersökningen. Sökandet sker i ljuset av tidigare forskning om respons på texter.

2.2 Kritik av metod och material

Det är inte helt lätt att genomföra en undersökning på sin egen arbetsplats och med sina kolleger som deltagare. Här kan finnas ett visst etiskt dilemma. Jag har därför varit noga med att låta reportrarna läsa igenom och godkänna de utskrivna intervjuerna.

En annan invändning man kan ha rör antalet deltagare i undersökningen. Självklart får man mer tillförlitliga resultat ju fler deltagare man har. Men samtidigt måste undersökningen vara genomförbar och jag kunde inte begära att arbetsgivaren skulle avvara fler reportrar för min undersökning.

En tredje invändning är att eftersom reportrarna själva fått välja att vara med i undersökningen är det troligen de skribenter som är mest intresserade av text och språk som valt att delta. De som mest behöver utvecklas genom textrespons är förmodligen inte de som anmält sig. Orsaken till det kan man spekulera i: till viss del handlar det nog om tid, till viss del kanske om rädsla för att få kritik för sina artiklar. Jag hoppas och tror dock att även språkintresserade och duktiga skribenter, som mina undersökningsdeltagare, kan få ut mycket av att diskutera sina texter och ge och få respons.

Man kan även ha invändningen att det inte är så relevant att diskutera texter som redan publicerats och alltså inte ska komma att skrivas om och bli lästa i en ny och förhoppningsvis bättre form. Jag har sett det som att det inte i första hand handlar om att de specifika texterna ska bli bättre utan att hela processen med textresponsmöten ska ge skribenterna en större

medvetenhet om sina egna texter och sitt skrivande, och få dem att tänka till en gång till innan de anser texten vara klar. Också didaktikforskaren Løkensgard Hoel menar i sin bok *Skriva och samtala. Lärande genom responsgrupper* (2001:18) att det inte nödvändigtvis handlar om att en specifik text ska bli bättre utan att deltagarna i responsarbetet på sikt blir bättre skribenter. Kronmarker citerar en reporter (som i boken är anonym): ”Man kan alltså mycket väl använda redan publicerade texter, egna eller andras, för att lära sig något nytt om sitt skrivande ...” Hon menar också att om man går igenom gamla texter så har skribenterna fått lite distans till sina alster, vilket gör att de är mer benägna att vilja diskutera de misstag de kan ha gjort (Kronmarker 2009:36 och 2010:56).

Slutligen är det viktigt att ha i åtanke att reportrarnas intervjusvar är de svar de väljer att ge. Detta gäller troligen främst för den avslutande intervjun, då det inte är säkert att skribenternas beskrivningar av upplevelsen av textresponsen överensstämmer med de upplevelser de verkligen haft. Då undersökningsdeltagarna är kolleger till mig finns även risken att de gett sådana svar som de tror att jag vill ha, för att glädja mig.

3 Material

I det här avsnittet presenterar jag min undersökning: hur jag gjort urvalet av deltagare och artiklar, hur jag tagit fram checklistan som låg till grund för textresponsen och en beskrivning av hur textresponsmötena gick till.

3.1 Urval av deltagare

När jag skulle hitta deltagare till textresponsgruppen skickade jag ut ett mejl till alla på redaktionen på Länsstidningen Södertälje och berättade om min undersökning. Jag uppmanade dem som var intresserade av att delta att meddela mig detta. Till en början hade jag bara en som var intresserad, men sen jag gått runt och pratat med några reportrar fick jag fler som nappade.

De tre deltagarna i min undersökning arbetade alla på Länsstidningen under den tid – hösten 2011 – då undersökningen genomfördes. Alla tre arbetar som reportrar, två som nyhetsreportrar och en som familjeredaktör. Två är fast anställda, en är långtidsvikarie. Två är män, en är kvinna. En är 22 år gammal, en är 45 och en är 61. Jag kommer i den här framställningen inte att benämna dem vid deras riktiga namn utan kallar dem Oskar, David och Helena. Nedan finns en tabell över de tre deltagande reportrarna: deras ålder, utbildning, yrkeserfarenhet och position på tidningen. En utförligare presentation av skribenterna finns i avsnitt 5.1.

Tabell 1: Undersökningsdeltagarnas bakgrund

Namn	Ålder	Journalistisk utbildning	Position på Länsstidningen	Yrkserfarenhet
Oskar	22	2,5 år	Vikarierande nyhetsreporter	1,5 år
David	45	Kortare kurser	Lokalredaktör/nyhetsreporter	Drygt 5 år
Helena	61	–	Familjeredaktör	23 år

3.2 Urval av artiklar

Inför varje möte har jag valt ut en text av varje skribent. Jag har godtyckligt valt ett visst publiceringsdatum och tagit en text av varje skribent från det datumet. Texterna finns i det redaktionella system som tidningen använder. Jag har då tagit den senast av skribenten sparade versionen av texten så att det inte är en version där den som redigerat sidan har gjort några ändringar.

På Länsstidningen Södertälje finns olika fasta textlängder. Detta för att det ska vara stora kontraster mellan olika artiklar i tidningen. Det finns A-texter (2500 tecken), B-texter (1200 tecken), C-texter (cirka 800 tecken) samt notiser (upp till cirka 600 tecken). Alla texter som varit föremål för textrespons i min undersökning är A-texter, då jag kände att det annars blev för korta texter för skribenterna att ge respons på.

3.3 Checklista för textrespons

Checklistan jag gav reportrarna inför det första textresponsmötet har jag till viss del tagit från Lundins rapport (1999:43, 46). Lundin har en indelning av sin checklista i formfel (det jag kallar formalia), formuleringar (det jag kallar språk), disposition och innehåll.

Vid skapandet av checklistan har jag även inspirerats av den textresponsmall som används i den första kursen i språkrådgivning och textvård vid Linnéuniversitetet (dåvarande Växjö universitet) samt av de frågor som Dysthe m.fl. listar som grund för textrespons i sin bok (2002:139 ff.). Checklistorna jag utgått ifrån omfattar alla tre bland annat den innehållsliga nivån i texten, en nivå jag av utrymmesskäl valt bort i min undersökning. Indelningen i formalia, språk och disposition samt valet av frågor i checklistan kan förstås göras annorlunda, men det här är det urval och den indelning jag har valt att göra. Kanske hade jag

vunnit på att inte använda begreppet *språk* utan istället använda uttrycket *formuleringar* (som Lundin), alternativt inte göra skillnad mellan formuleringar och formalia utan kalla alltihop för *språk*.

3.4 Textresponsmöten

Språkkonsulten Lena Holst skriver i sin bok *Skriv bättre texter!* (2004) att textkritik kan vara känsligt och att man därför behöver se till att responsmötena uppfyller ett visst antal förutsättningar, såsom att man sitter ostört, att alla responsdeltagare är medvetna om längden på mötet och att alla parter är medvetna om vilken typ av respons de kan förvänta sig (Holst 2004:60). Detta är något jag har sett till att uppfylla.

Under hösten 2011 hade textresponsgruppen fyra möten. De bestod av mötesledaren tillika undersökningsledaren (jag själv) och de tre reportrarna Oskar, David och Helena. Mötena hölls till viss del på arbetstid genom att textresponsgruppen träffades en halvtimme innan dagpersonalen slutar för dagen och varje möte varade i 45 minuter. Mötena hölls i redaktionens mötesrum och responsen gavs enbart muntligt, såvida inte en skribent var frånvarande. Då gavs responsen skriftligt.

Min roll under mötena var egentligen bara att sitta med som åhörare och fungera som moderator. Till exempel var det min uppgift att se till att gruppen hade regler att följa under mötet (checklistan för textresponsen) och se till att deltagarna inte svävade ut och hamnade i ovidkommande diskussioner, vilket är viktigt i responsarbetet enligt Dysthe m.fl. (2002:129). För övrigt satt jag tyst och lät skribenterna själva sköta responsen. Jag kom aldrig med egna åsikter om ”rätt och fel” i texterna och jag förde inga anteckningar över den respons skribenterna fick. Min undersökning fokuserar på hur reportrarna upplever responsen, inte på exakt vilken respons de fick. Jag har därför heller inte gjort någon textanalys av de granskade texterna.

Dysthe m.fl. skriver att skribenten under responstillfället gärna ursäktar sig genom att själv säga hur dålig texten är (2002:129). Därför lade jag upp responsen så att reportern kort fick presentera sin text: förutsättningarna när man skickades ut på jobbet, hur mycket tid man haft att skriva, hur man tänkt när man skrev och så vidare. Därefter fick övriga deltagare komma med sina synpunkter, såväl ris som ros, på formalia, språk och disposition. Anledningen till att jag ville att reportern skulle berätta om sin text innan responsen kom igång var främst att jag ville ”bli av med” bortförklaringar om varför texten blev som den blev, så att responsen därefter kunde bedrivas som en dialog i stället för att kanske upplevas som kritik och försvar

mot kritiken. Detta är också något som Kronmarker förordar i sina böcker (2009:87 och 2010:56 f.).

Det hände vid något tillfälle att en reporter inte kunde vara med på ett möte. Då genomfördes mötet med de två återstående reporterna och responsen från och till den icke närvarande reportern fick ske skriftligt. Det är förstås att föredra att den här typen av respons ges muntligt, men det fanns inte möjlighet att boka in ett nytt datum för textresponsen eftersom arbetet på en nyhetsredaktion är stressigt, och det var just den aktuella dagen som tid hade avsatts för textresponsmötet.

4 Teori

I det här avsnittet tar jag upp begrepp och företeelser som är grundläggande för min undersökning. Jag inleder med att redogöra för utgångspunkterna för textresponsarbetet och fortsätter med att definiera de termer som använts vid textresponsen, såsom checklistans huvudpunkter *formalia*, *språk* och *disposition*. Eftersom min undersökning omfattar såväl nyhetsartiklar som featureartiklar (främst personporträtt) går jag även igenom vad som kännetecknar en nyhetsartikel och hur den skiljer sig från ett personporträtt. Jag har också ett stycke om skrivprocessen – hur man såg på den i den klassiska retoriken och hur man ser på den idag.

4.1 Responsgivning: teoretiska utgångspunkter

Den här uppsatsen utgår från grundantagandet att textrespons är givande för deltagarna. Løkensgard Hoel (2001:17, 20) skriver: ”... texter utvecklas i samspel och motspel med varandra, de korsar varandra, slipas mot varandra och både lånar och ger till andra texter.” Responsgivning av den här typen innebär ett skifte i vem som har makten över textbedömningen, från att den ligger hos läraren (i min undersökning chefen på arbetsplatsen) till att den ligger hos eleverna (i min undersökning reporterna).

4.2 Definitioner

I tidigare forskning benämns arbetet med att ge varandra respons på texter som *kamratrespons*. Detta ord används flitigt inom skolans värld och känns för mig främst som ett didaktiskt begrepp, där man fokuserar på att eleven ska ta eget ansvar för sitt lärande. Då min undersökning omfattar professionella skribenter och inte skolelever eller studenter har jag valt att i stället använda mig av uttrycket *textrespons*, som jag tycker passar bättre i detta sammanhang.

Begreppet *textrespons* definierar jag i den här undersökningen som respons på en text i tre nivåer: formalia, språk och disposition. Dessa tre nivåer utgör grunden för checklistan jag gett reportrarna att utgå ifrån i sin textrespons. Mer om min checklista och hur jag satt ihop den finns att läsa i avsnitt 3.3.

Formalia omfattar i min textresponsmall interpunktion, användning av citattecken och ”pratminus” (tankstreck) samt stavning.

Med *språk* avser jag hur språket är anpassat till genren och mottagaren i fråga om ordval, användning av orden, språklig variation, med mera.

Disposition handlar i undersökningen om upplägget av informationen i artikeln, hur texten är uppbyggd: Vilken information som tas upp i ingressen (inledningen), var i texten citaten är placerade, hur styckeindelningen fungerar, var olika uppgifter är placerade i texten och hur väl avslutningen fungerar. Deltagarna ombads att bedöma och uttala sig om dessa punkter och vid behov komma med förslag på hur dispositionen skulle kunna förbättras.

4.3 Den journalistiska texten

De tre reportrarna i min undersökning arbetar inom delvis olika områden. Två är nyhetsreportrar och skriver nyhetstexter, den tredje är familjeredaktör och skriver featuretexter, främst personporträtt och liknande.

I sin bok *Reporter. En grundbok i journalistik* (2009) beskriver journalisten och författaren Björn Häger hur man skriver journalistiskt. Hans riktlinjer är bland annat att skriva konkret, rakt och enkelt, att använda aktiva verb, att inte ha för många bisatser och att undvika onödiga småord (Häger 2009:31 ff.). Dessa är tips som gäller för alla artikeltyper. Nedan beskriver jag vad som kännetecknar artikeltyperna som förekommer i min undersökning.

4.3.1 Nyhetsartikeln

Ingressen i en nyhetsartikel ska besvara sex centrala frågor: vad, vem, var, varför, när och hur? Man vill ange vinkeln i nyheten tidigt så att läsaren ska bli intresserad och fortsätta läsa hela artikeln. Men principen är inte oomstridd: det finns även de som tycker att man inte ska ge svaret på alla frågorna i ingressen. Detta eftersom man då kan tappa läsarens intresse för att han eller hon redan fått svar på alla de sex frågorna. Nyheten först, det är det som kännetecknar en god nyhetsreporter (Häger 2009:54, 57).

4.3.2 Personporträttet

Personporträttet är en typ av featurejournalistik, det vill säga journalistik som inte är nyheter (Häger 2009:415).

Personporträttet är en fördjupad skildring av en person (Häger 2009:416). Vinklingen i ett personporträtt kan vara att personen fyller år, har en ovanlig hobby eller har varit med om något som gör att berättelsen har ett allmänintresse. Forskaren Jonita Siivonen ger i sin avhandling *Personporträttet som tidningsgenre. En närläsningstudie med fokus på innehållsliga teman, berättarkonventioner och kön* (2007) några exempel på innehållsliga medel som ofta används i genren, såsom yrkeslivsbeskrivning, personbeskrivning och beskrivning av en svår händelse (Siivonen 2007:347).

Man kan säga att *vem* (porträttets huvudperson/er) och *varför* (anledningen till att man skriver porträttet) är de centrala frågorna i ett porträtt, till skillnad från nyhetsartikeln, där *vad* (det vill säga vad som hänt) oftast är viktigast för att fånga artikelns kärna.

Häger (2009:60) skriver så här angående ingressen i exempelvis porträtt: ”Inledningen till ett reportage kan fånga läsarens intresse genom att måla upp en bild av en plats eller en person.” Journalisten och författaren Sören Larsson är inne på samma linje i sin bok *Berättande journalistik*, där han förklarar att inledningar där huvudpersonen syns tidigt fångar ofta läsaren (2004:105).

Personporträttet skiljer sig från en nyhetsartikel även på andra punkter än inledningen. Siivonen (2007:43) tar bland annat upp att frihetsgraden för reportern är större när man skriver ett personporträtt än en nyhetsartikel.

Skillnaden mellan nyhetsartiklar och personporträtt ligger alltså bland annat i vad som tas upp tidigt i artikeln, i ingressen, en skillnad som visat sig betydelsefull i min undersökning. Mer om detta i avsnitt 5 och 6.

4.4 Skrivprocessen

Skrivprocessen beskrivs i *Skriva för att lära* av pedagogikprofessorn Olga Dysthe m.fl. (2002:37) som alla arbetsfaser – från det att skribenten får reda på textens ämne till den färdiga texten.

I sin bok *Skrivprocessen* (2007) beskriver språkforskaren Siv Strömquist hur man såg på skrivprocessen förr och hur man ser på den nu. Den klassiska retoriken ställde upp följande fem stadier i textproduktionen (Strömquist 2007:20):

1. *Inventio* – insamling av stoff
2. *Dispositio* – ordning av stoffet

3. *Elocutio* – stoffet får sin språkliga form

4. *Memoria* – inläring av stoffet utantill

5. *Pronuntiatio/actio* – framförande

Utöver dessa fem finns även *intellectio*, den fas före *inventio* där skribenten tänker över uppgiften och vilka krav som ställs på texten. Och under processens gång behöver även skribenten skriva om och bearbeta sin text: *emendatio* (Strömqvist 2007:20 f.).

En modern syn på skrivprocessen delar upp textarbetet i tre stadier (Strömqvist 2007:26):

1. Förstadiet – analys av skrivuppgiften, insamling av stoff, sovring och strukturering

2. Skrivstadiet – formulering

3. Efterstadiet – bearbetning, utskrift, korrekturläsning och slutligen publicering (i någon form)

Den klassiska retoriken var inriktad på talat framförande (*memoria* och *pronuntiatio/actio*). Om man bortser från det som är typiskt för tal så är den antika och den moderna processen densamma.

5 Resultat

Här redovisar jag resultaten från de två intervjuer jag genomfört med var och en av de tre reportrarna. Avsnitt 5.1 behandlar den inledande intervjun, som gjordes före det första text-responsmötet, och avsnitt 5.2 den avslutande intervjun som gjordes efter responsarbetet.

5.1 Den inledande intervjun

I det här avsnittet presenterar jag de tre deltagarna i min undersökning. Genom intervjuer före textresponsarbetets början har jag tagit reda på reportrarnas bakgrund och deras syn på skrivandet. Jag har också frågat dem om förväntningarna de har på textresponsarbetet och de har fått beskriva sin skrivprocess före responsarbetets början. Underlaget (listan med frågor) till den inledande intervjun med reportrarna ligger som bilaga 1.

5.1.1 Oskar: ”Jag är en språknörd”

Oskar är 22 år och vikarierar som nyhetsreporter på Länsstidningen Södertälje sedan ett och ett halvt år. Arbetet på tidningen är Oskars första som journalist, även om han också skriver skivrecensioner för ett musikmagasin.

Oskar gick samhällsvetenskapligt program, samhällsvetenskaplig gren, på gymnasiet. Ett inslag i undervisningen i svenska var att skriva reportage, vilket Oskar tyckte var roligt.

Däremot har han aldrig skrivit privat. Oskar beskriver sig själv som en språknörd, men en amatörmässig sådan. Han har inte någon utbildning i språk men tycker sig ha en intuitiv känsla för vad som är språkligt rätt och fel.

Han vet inte vad det var som fick honom att söka sig till journalistyrket – kanske var det en film eller tv-serie om någon journalist som inspirerade honom. Efter gymnasiet läste han programmet Journalistik och multimedia på Södertörns högskola men redan innan han avslutat utbildningen, efter två och ett halvt år av studier, fick han jobb som vikarie på Länstidningen.

Oskar beskriver sin relation till skrivandet som att han oftast har lätt att skriva när han väl kommit igång men att det ibland är svårt. När han kommer tillbaka från ett jobb brukar han först ta en kopp kaffe och pausa lite innan han sätter sig att skriva. De gånger han inte har en akut deadline (såsom när han recenserar skivor för ett magasin) kan Oskar skjuta upp skrivandet i flera timmar, men när han skriver börjar han med rubrik och ingress och arbetar sig genom texten. Han säger att han alltid haft lätt för att formulera sig och förklarar att han sällan skriver om eller gör några ändringar i dispositionen när han skrivit en text, men att han ibland tänker på att göra det. Vanligtvis sätter han sig ner och skriver från början till slut, men vid A-texter (alltså den längsta texttypen på Länstidningen, 2500 tecken) skriver han ibland en lista med stolpar för att lägga upp dispositionen i texten.

När det gäller arbetet med textrespons har Oskar inte så många förväntningar – han tycker sig redan veta vad som är mer och mindre bra i de texter han skriver. Däremot tänker han mer på exempelvis dispositionen i sina texter redan innan textresponsarbetet kommit igång.

5.1.2 David: "Ibland känner jag mig ohyggligt verbal"

David är 45 år och anställd på Länstidningen Södertälje som lokalredaktör (nyhetsreporter med särskilt ansvar för en ort i utgivningsområdet) sedan drygt fem år. Han är utbildad civilekonom och arbetade på bank i 15 år innan han började på Länstidningen. Anledningen till att han bytte yrkesbana var att han inte trivdes med sitt tidigare jobb och då banken skulle göra sig av med folk erbjöd han sig att lämna sin tjänst mot en viss ekonomisk ersättning.

David hade inte någon direkt tanke att bli professionell skribent när han slutade som banktjänsteman. Han kom till insikt om att en av de arbetsuppgifter som han tyckt om på banken var de inofficiella uppdrag som korrekturläsare han fått med åren. Han tyckte även om att formulera kundbrev och interna veckobrev. Då insåg han att skrivande var något han ville pröva att satsa på.

Några kurser i journalistik senare fick David ett vikariat på Hallandsposten, och där var han kvar några månader tills han rekryterades av Länstidningens dåvarande redaktionschef. Inte långt därefter blev David inlasad och fick senare en fast tjänst som lokalredaktör.

Davids förhållande till skrivande skiftar från text till text. Vid vissa tillfällen upplever han det som enkelt att skriva, eller som han själv uttrycker det: ”Ibland känner jag mig ohyggligt verbal”. Andra gånger ”känns det som tuggummi i huvudet”. Han föredrar att ha gott om tid för skrivandet, då han vill hitta det där lilla extra som kan överraska läsarna. David vill gärna lägga ner tid på att kunna avsluta med en knorr genom att ge en detalj som ingen annan sett. Men han slits mellan nyhetschefens vilja att snabbt få texter att publicera i tidningen och sin egen önskan om att leverera något extra. Och just den konflikten var något som han upplevde som svårt att hantera när han först började som nyhetsreporter. Nu för tiden kan han i ett tidigt skede avgöra vilken text som han ska skriva rakt av och vilken text som har potential att få den lilla knorren. Han känner att han har kontroll över texten och kan bli klar i tid, något som han inte hade i början av sin reporterkarriär. Men det har tagit honom de här fem åren att komma dit.

I det språkliga uttrycket vill David använda sig av ovanliga ord, sådana som kanske löper en risk att försvinna ur språket eftersom de används så sällan. ”Jag vill ha lite tuggmotstånd i texten”, säger han och syftar på att det inte får bli för enkelt språk, även om artiklarna ska vara begripliga och tillgängliga. David anser att alltför enkla texter blir tråkiga.

Då David börjar skriva en artikel vill han först formulera en rubrik, som sätter fingret på vad som är kärnan i historien. Därefter skriver han ingressen. I nio fall av tio kan han skriva ingressen innan han ger sig in i brödtexten och då flyter skrivandet på, men i vissa fall lyckas han inte formulera ingressen först och då utgår han i stället från ett bra citat och skriver styckena i brödtexten i olika ordning för att sen ordna dem. Det senare sättet att skriva innebär ofta att han upplever att han inte lyckas lika bra med ingressen som då han skrivit den först. Han menar att det är svårt att inte upprepa sig i ingressen om han börjat med att skriva brödtexten.

Davids förväntningar på responsarbetet är att det ska föra hans eget – och de andras – skrivande framåt genom att mötesdeltagarna kommer med tips och idéer till varandra. Han ser fram emot att höra vad de andra i gruppen tycker om hans arbete. Just en textdiskussion är något som reportrarna efterlyst så länge han jobbat på tidningen, även om varje skribent de senaste åren haft vissa enskilda samtal med nyhetschefen om sina texter. Textresponsen med kollegorna är en annan sak, då det är fler deltagare och det inte är någon chef med.

5.1.3 Helena: ”Jag älskar att formulera mig”

Helena är 61 år och har arbetat på Länsstidningen Södertälje i 23 år. Hon började sin anställning på tidningen som korrekturläsare, men när korrekturavdelningen lades ner i början på 1990-talet fick tjänsten som familjeredaktör.

Helena tycker om att skriva på sin fritid, främst mejl till nära vänner om saker hon upplevt och resor hon gjort. Hon har alltid varit intresserad av språk i allmänhet och svenska i synnerhet. Under många år korrekturläste hon böcker och andra skrifter för olika bokförlag och företag.

Helena har en studentexamen från latinlinjens halvklassiska gren. Efter arbete och studier utomlands kom hon i kontakt med personer på Norrköpings Tidningar. Genom dessa kontakter fick hon ett vikariat på korrekturavdelningen på tidningen. När Helena flyttade till Södertälje i slutet av 1980-talet hörde hon av sig till Länsstidningen och erbjöd sig att läsa korrektur. Hon blev först timanställd men fick senare en fast tjänst på halvtid och därefter en heltidstjänst.

Då korrekturavdelningen senare lades ned sökte hon och fick tjänsten som familjeredaktör, som på den tiden innebar att sammanställa färdigt material till familjesidorna i tidningen. Efter hand förändrades Helenas arbetsuppgifter som familjeredaktör och idag skriver hon främst personporträtt om till exempel jubilarer, eldsjälar, aktiva pensionärer och personer med ovanliga husdjur. Hon förklarar att hon älskar att formulera sig i skrift och att det är därför hon tycker det är så roligt att skriva om människor och djur: att få ner dem på papper och göra dem rättvisa. Helena tycker det är viktigt att ha både värme och humor i de porträtt hon skapar.

När Helena kommer tillbaka från ett jobb måste hon göra något annat ”tills det ramlat färdigt i huvudet”. Hon förklarar att hon inte skriver bra under tidspress, utan att skrivandet måste få ta sin tid. Det första hon formulerar är ingressen – utan en bra ingress har hon svårt att börja skriva. När ingressen är klar kan hon fortsätta med brödtexten. Ibland flyter det på väldigt bra, om hon känner att hon har fått fin kontakt med personen hon ska gestalta och har inspiration. Helenas vilja att göra personen i fråga rättvisa gör att hon inte vill lämna ifrån sig något som hon inte är nöjd med. Därför sitter hon och bläddrar i sina anteckningar, letar rätt formuleringar och slår i synonymordboken. ”Jag älskar att formulera mig”, säger hon. När texten är skriven flyttar Helena ofta om bland styckena.

Arbetet med textresponserna tillsammans med kollegorna hoppas Helena ska ge henne nya infallsvinklar på det hon gör. Hon säger att hon tycker att hon har för lite fantasi, formuleringsmässigt, och hon vill ha konstruktiv kritik så att hon kan få nya idéer. Hon

hoppas också på en diskussion om exempelvis vad man kan lyfta upp i ingressen och hur personlig man kan vara i texten.

5.2 Den avslutande intervjun

Här redovisar jag vad de tre undersökningsdeltagarna svarat på mina frågor efter att vi haft de fyra textresponsmötena. Vid de avslutande intervjuerna har jag ställt olika frågor om hur det var att ge och få respons samt några allmänna frågor om textresponsarbetet. Frågorna är till viss del inspirerade av intervjufrågorna i Løkensgard Hoels *Skriva och samtala* (2001:254 f.) och Lundins *Textutveckling genom kamratrespons* (1999:43 ff.). Den sista frågan, ”Skulle du vilja förändra något i sättet vi har arbetat med textrespons under hösten?”, ställde jag främst för arbetsplatsens eventuella fortsatta arbete med textrespons, men jag anser att svaren på den frågan ändå är intressanta nog att ta upp här, då reportrarna hade bra synpunkter.

Vid vissa frågor har jag bett deltagarna att ange på en skala mellan ett och fem (liksom Lundin 1999), men detta var inte tänkt att användas i statistiskt syfte utan mer som ett avstamp för intervjupersonerna själva, innan de motiverade sitt svar.

Inför de avslutande intervjuerna lämnade jag i förväg ut listan med frågor till reportrarna för att de skulle kunna tänka igenom sina svar och motiveringar. Därefter genomfördes intervjuerna enskilt med var och en av reportrarna under slutet av december 2011 och början av januari 2012. Intervjuerna spelades in och förvaras hos uppsatsförfattaren. Underlaget med frågorna till den avslutande intervjun ligger som bilaga 2.

5.2.1 Oskar: ”Jag hade nästan önskat att jag fått hårdare kritik”

Oskar upplever inte att han själv fick ut så mycket av att ge respons. Han tyckte ursprungligen inte att det var svårt att ge kritik till de två kollegerna, men denna hans inställning förändrades efter det första mötet. Då det mötet avslutats diskuterade nämligen deltagarna hur de upplevt responsen och både David och Helena hade då uttryckt att de tyckte det var tufft att få negativ kritik. Efter det tyckte Oskar således att det var svårare att ge negativ respons till de andra, eftersom han visste att de tyckte det var jobbigt för dem. Han säger att det svåra med att ge respons till just kolleger är om någon skulle ta illa upp och bli ledsen av den respons han eller hon får. Men att någon skulle ha blivit så ledsen är inget han upplevt vid textresponsmötena. Han säger sig inte ha hållit inne med kritik för att undvika att göra någon ledsen, men så har han heller inte upplevt att det varit några stora brister i texterna som tagits upp på mötena.

När Oskar gav respons på mötena pekade han främst på sådant som föll under rubriken språk i checklistan, det vill säga ordval, meningsbyggnad, med mera. Hans förklaring till detta är att det troligen var där det fanns mest att anmärka på. Dispositionen i de andras texter hade han sällan något att säga om, men ibland kände han att något citat eller stycke skulle ha flyttats högre upp. Formalia säger han sig knappt ha kommenterat, då han helt enkelt inte funnit något att anmärka på, på den nivån i texten.

När det gällde att få respons är Oskar mycket positiv. Han tycker inte att det är speciellt tufft att få respons på sina texter: ”Jag hade nästan önskat att jag fått hårdare kritik.” Hade diskussionerna även omfattat innehållsliga journalistiska aspekter tycker han att det hade varit mer givande än att bara titta på formalia, språk och disposition. Oskar upplever att han lärde sig en del vad gäller språk och formalia, och framför allt fick respons på språket i texterna.

Oskar anser att det är viktigt att få respons och att det är något alla tidningar borde arbeta med för att man ska utvecklas som skribent. Såvida det inte är en reporter som verkligen behöver hjälp med språket så tycker han att det är dispositionen som är viktigast att ge respons på (av formalia, språk och disposition). Om han skulle ändra något av det han fått synpunkter på i sina texter skulle han främst ändra när det gäller formalian: ”Hittar man väl någonting där så är det antagligen något som är fel.” Detsamma tycker han gäller för språk, även om det där till viss del handlar om tycke och smak. Det Oskar skulle vara minst benägen att ändra efter responsen är dispositionen, eftersom han redan tänkt igenom textens upplägg på texten så noga att det inte skulle bli bättre av att flytta om bland styckena.

Oskar uppger att skrivprocessen inte förändrats för hans del, men han förklarar samtidigt att han nu tänker efter en gång till innan han markerar artikeln som klar. Det började egentligen med att han inte visste vilka texter som skulle väljas ut till responsmötena, och därför kollade han alla sina texter en gång extra. Han har fortsatt att arbeta så även sedan textresponsarbetet avslutats.

Gruppens sammansättning är inte så viktig för Oskar, utan det handlar mer om hur personerna i gruppen ger respons. Om man kommer bra överens för övrigt spelar ingen roll. Han ser det som positivt att ge kritik till kolleger, för att ”en person man känner kan ursäktas en lättare än en person man inte känner”. Däremot kan han föreställa sig att det kan uppstå problem om en kollega skulle ta illa upp av kritiken, eftersom man fortsätter att träffas på redaktionen varje dag.

Oskar vill fortsätta arbeta med textrespons, men önskar att diskussionen även ska omfatta innehållsliga aspekter och inte inriktas bara på det rent språkliga. Detta eftersom han känner att han då skulle få ut mer av responsen. Vid ett fortsatt textresponsarbete skulle han gärna se

att skribenten inte presenterar sin text och förutsättningarna för den innan de övriga i gruppen kommer med sin respons. Han tycker att texten ska stå för sig själv och att skribenten inte ska försvara sig i förväg för att undvika eventuell kritik från de andra. Oskar anser att det är viktigt att responsen sker kontinuerligt, egentligen på varje morgonmöte, men åtminstone någon gång i veckan, på mer eller mindre slumpvis valda artiklar.

5.2.2 David: ”Det är en balansgång”

David hade förväntat sig att det skulle vara lättare att få respons än att ge, men att det i stället var tvärtom för honom. Det svåraste med att ge respons tyckte han var att ge negativ respons till en kollega som jobbat så mycket längre än han själv och även att inte kritisera någon för hårt, som inte jobbat så länge. ”Det är en balansgång”, förklarar han och betonar att det är viktigt att vara konstruktiv. David har bara låtit bli att ge kritik om det är ett upprepat eller snarlikt fel som han redan påpekat, men säger att han förutom det har varit så ärlig som möjligt.

David tycker själv att han är känslig för kommatering, men trots det är det framför allt disposition som han säger sig ha tittat mest på när han läst de andras texter – vad som lyfts upp i ingressen och var citaten ligger. Han har även påpekat vad som kunde tagits bort helt.

När det gäller att få respons tyckte David att det var svårt ibland, särskilt efter första mötet då han säger sig ha blivit ganska ”tilltufsad”, även om han fick både positiv och negativ respons. Men det kändes bättre för varje möte, och han försökte fokusera på den positiva respons han fått. Han tycker att textresponsen varit givande genom att han fått tips på hur man kan göra texterna mer roliga och intressanta. För sin egen del är han medveten om att hans texter ibland kan bli lite byråkratiska rent språkligt, och det är något han jobbar med men ibland glömmer bort. Därför är han inte förvånad över att han ibland fått kritik för detta.

David tycker att man måste titta på textens olika nivåer – helheten – när man ger textrespons, så att det inte bara blir till exempel språkliga fel som tas upp. Han tycker att han fick mer respons på dispositionen av den ena kollegan och mycket respons på formalia och språk från den andra. Själv tror han att det beror på att en av kollegerna är nyhetsreporter och den andra inte, men han tycker att han fick en bra mix av respons. Det han dock känner är att han i sitt fortsatta arbete kommer att ha mest nytta av responsen på att han ibland använder ett byråkratiskt språk. Detta då han vet att han har svårt att formulera om exempelvis myndighetsspråk eftersom han är så bekväm med det språket. Även dispositionen tycker han att han behöver bli påmind om, så att han inte alltid fastnar i exempelvis kronologisk

disposition. David säger att han tagit åt sig av den respons han fått och att han skulle ha ändrat det mesta av det kollegerna påpekat som negativt.

David tycker inte att hans skrivprocess förändrats så mycket av textresponsarbetet, men att han tänker ett varv till, funderar på dispositionen igen, innan han känner sig klar med en text. Han menar att han arbetar likadant när han skriver och tänker på de här sakerna i efterhand i stället.

Gruppens sammansättning är viktig för David. Han är nöjd med gruppens sammansättning vid textresponsmötena eftersom de tre deltagarna jobbat olika länge och även arbetar med olika typer av texter. Men han tycker att det allra viktigaste är att man känner sig trygg med personerna i gruppen, annars är det svårt att framföra negativ respons. Det är en fördel att känna personerna, så att man vet att de inte brusar upp vid kritik och att de själva är ärliga och konstruktiva i sin respons. David tror att det nog finns de som tycker att det är svårare att ge negativ respons till personer man känner, kanske för att man är rädd om relationen till kollegan eller inte vill göra personen ledsen. Men det har varit tvärtom för honom själv. Däremot, säger han, kanske man upptäcker mer i en text som skrivits av någon man inte känner, eftersom åtminstone han själv säger sig vara så inkörd i hur kollegerna skriver att han kanske inte reagerar på allt han skulle reagerat på annars.

David vill gärna fortsätta med textrespons, men anser att det behövs en avsatt tid och struktur för responsarbetet för att det ska fungera i vardagen.

Allt som allt är David nöjd med vårt sätt att arbeta med textrespons. Någon mer person skulle kunna tillkomma i gruppen, men det bör inte vara fler än fyra personer som ger varandra respons. Om det blir för många personer kanske man blir hämmad, i alla fall i den negativa responsen. Han är även positiv till att blanda nyhetsreportrar och featurereportrar i responsgruppen. ”Vi ser ju lite grann med olika ögon på texterna, det är värdefullt. Det blir nog mer levande texter om man blandar del ett och del två” (nyheter och feature). Han tycker också att det är positivt att skribenten fått förklara förutsättningarna i början av responsen, för att på så sätt föregå viss kritik som kan komma att framföras. ”Det är lätt att gå i försvarsställning när man får negativ kritik om man själv har förklaringen till hur det blev som det blev.” Då kan man sålla bort en del av den negativa kritik man får.

5.2.3 Helena: ”Det är svårt att nyansera ge respons”

Helena har upplevt det svårt att ge respons över huvud taget: ”Det är svårt att nyansera ge respons till kolleger.” Men samtidigt har hon inte låtit bli att ge respons av rädsla att sår någon. Helena är mest intresserad av formalia och språk, och det är det hon känner att hon kan

bäst. Därför är det ordval och formuleringar hon noterat i första hand. ”Kanske har jag uppfattats som petig”, säger hon. När det gäller disposition har hon bara kommenterat något då hon spontant känt att det kunde gjorts bättre på ett annat sätt. Hon har inte gått in och medvetet letat efter saker hon kunde förändra i dispositionen av de andras texter.

Helena tycker att det tidvis varit tufft att få negativ respons. En annan svårighet är att hon själv inte skriver nyhetstexter, vilket är en viss skillnad mot de andra två som är nyhetsreportrar. Hon tycker att hon ibland fått obefogad kritik för att de andra tänker på ett annat sätt än hon själv, då de andra skriver nyhetstexter och hon själv featuretexter: ”Det är svårt att få textkritik av människor man uppfattar inte har riktigt samma erfarenhet. Det är lite känsligt.” Den kritik hon fick var främst dispositionsfrågor, och hon tyckte i en del fall att det inte hade blivit bättre om hon gjort de föreslagna ändringarna.

Helena tycker ändå att responsarbetet har varit givande, på så sätt att hon exempelvis fått perspektiv på vad man kan lyfta upp i ingressen för att göra den lite roligare eller mer aktiv. Det är viktigt att få respons på sina texter, säger hon: ”Man kan alltid, alltid, alltid bli bättre. Vi pratar texter alldeles för lite, vi har nog väldigt mycket att lära av varandra.” För sin egen del känner hon inte att hon behöver få kommentarer på språk och formalia, men däremot har man diskuterat dispositionen i hennes texter. Helena upplever att det just är dispositionen hon fått mest respons på, och hon tar återigen upp att det kan vara svårt att på ett konstruktivt sätt komma med respons på featurematerial om man själv jobbar med nyheter, och vice versa. Det Helena tar till sig i den kritik hon fått är dispositionsfrågor. Men hon skulle inte göra alla ändringar, det beror på vilka alternativ hon har. Hon tar som exempel när hon fick rådet att flytta upp ett citat som låg i slutet av texten. Hade hon gjort det hade hon inte haft någon bra slutkläm, och därför skulle hon alltså inte ha flyttat citatet.

Helenas skrivprocess har förändrats lite efter textresponsarbetet på så sätt att hon funderar mer på vad hon lyfter upp i ingressen. Till exempel fick hon kommentaren på en av sina texter att ett citat i ingressen inte tillförde något, vilket hon håller med om.

För gruppens sammansättning hade Helena gärna sett att det varit ett lite bredare fält och fler mötesdeltagare. Men för övrigt har hon inget negativt att säga vad gäller gruppens sammansättning: ”Jag känner inte att vi som varit med på det här har ett horn i sidan till varandra utan tvärtom att man blivit ännu lite mer kompis.” Hon tycker att det är positivt att arbeta med textrespons med kolleger då de andra i gruppen har insikt om arbetet på tidningen och kan se hur man skulle kunna lägga upp texten på ett annat sätt. Det svåra med att gruppen består av kolleger är enligt Helena att det är svårt att komma med negativ kritik. Hon beklagar också att

just de som mest behöver jobba med sina texter inte varit intresserade av att vara med i textresponsarbetet.

På frågan om hur man skulle kunna förbättra textresponsarbetet svarar Helena att hon känner att hon har svårt att ge respons på nyhetsartiklar eftersom hon själv inte skriver nyheter, och på samma sätt tycker hon att hon själv kanske skulle ha fått ut mer av textresponsarbetet om gruppen bara bestått av featurereportrar.

6 Resultatsammanfattning och diskussion

I det här avsnittet diskuterar jag resultaten från min undersökning, det vill säga det som framkommit i intervjuerna med Oskar, David och Helena, och jämför med resultaten från liknande forskning.

Eftersom avsnittet är en sammanfattning av båda intervjuerna med de deltagande reportrarna har jag här gjort en indelning i tematiska underrubriker trots att flera av rubrikerna egentligen faller in under en och samma frågeställning i punkt 1.2: hur reportrarna upplevt textresponsarbetet.

6.1 Före textresponsarbetet

De tre reportrarna som deltagit i min undersökning har helt olika bakgrund. Oskar är 22 år och vikarierar sedan ett och ett halvt år som nyhetsreporter på Länsstidningen Södertälje. David är 45 år och har arbetat som nyhetsreporter på tidningen i drygt fem år, före det var han banktjänsteman. Helena är 61 år och har arbetat som familjeredaktör, och dessförinnan korrekturläsare, på tidningen i 23 år. Också reportrarnas förväntningar på textresponsarbetet är olika: Oskar säger sig inte ha några förväntningar direkt, medan David och Helena vill ha ett utbyte av idéer och konkreta tips för texterna. Gemensamt för alla tre är dock intresset för språk och viljan att diskutera texter.

6.2 Gruppens sammansättning

En grundläggande del av textresponsarbetet anser jag vara samspelet i gruppen. Det rör hur personerna fungerar tillsammans personlighetsmässigt, vilka kunskaper och tidigare erfarenheter de har och hur de formulerar sin respons till varandra. I Lundins undersökning (1999:21) anser deltagarna att just gruppens sammansättning är det som påverkat responsens utformning mest.

I min undersökning uttrycker både David och Helena att de i stort sett är nöjda med hur gruppen fungerat under textresponsen. David förklarar att han har känt en trygghet med de

övriga deltagarna, vilket gjort det möjligt för honom att våga ge den negativa respons han haft. Det som förvånade mig lite var att Oskar inte tycker att gruppens sammansättning (hur man går ihop som individer) spelar någon roll, så länge själva responsen är bra. Däremot är han positiv till att ge kritik till just kollegor. Det är David också. Båda uttrycker att det troligen är lättare att bli ursäktad sin negativa kritik om det är en person man känner. Detta stöds i Lundins undersökning (1999:19), där deltagarna kände att risken för att ens kritik missförstås är mindre om man känner den man ger kritik till. Helena å sin sida var lite rädd att hon varit alltför vass i sin kritik.

Gruppen i min undersökning är heterogen i fråga om kön, ålder, yrkeserfarenhet och inriktning (nyheter eller feature). Løkensgard Hoel (2001:105 f.) anser att det är bra med bredd i gruppens sammansättning, men ser gärna att temat (i mitt fall kan temat sägas motsvara inriktningen på artiklarna, det vill säga nyheter eller feature) bör vara gemensamt. Deltagarna i min undersökning har olika syn på om det var bra att blanda nyhets- och featurereportrar i textresponsarbetet. Helena upplevde att hon inte riktigt möttes av förståelse för den typ av texter hon skriver medan David är mycket nöjd med att få respons från personer med olika inriktning. Løkensgard Hoels erfarenhet av responsgrupper bekräftar det Helena beskriver: om personerna i responsgruppen har ett gemensamt tema eller genre finns ett "... gemensamt förståelserum mellan dem som ska samarbeta ...". Dessutom ökar möjligheten att ge relevant feedback om man som responsgivare skriver på samma tema (Løkensgard Hoel 2001:106).

6.3 Att ge respons

David beskriver responsarbetet med kollegerna som en balansgång. Han hade förväntat sig att det skulle vara enklare att ge respons än att få respons, men det visade sig i stället vara tvärtom. Detta resultat är något som även Holmbom (2006:20, 26) kommit fram till i sin undersökning.

Det är viktigt att vara konstruktiv, eller nyanserad, som Helena uttrycker det i sin intervju. Och just konstruktivitet i responsen är något som bland annat Kronmarker betonar. Här gäller det att den som ger respons kopplar bort "felsökaren" vid läsningen och har textens bästa för ögonen, menar Kronmarker (2009:19, 41).

Att ge negativ respons är något som alla de tre deltagarna i min undersökning upplevt som svårt. Men trots detta har ingen av dem hållit tillbaka kritik till de andra, vilket jag finner positivt, då det visar att det finns en öppenhet och en tillit i gruppen. Helena upplever det som svårt att ge negativ kritik till en arbetskamrat medan David tvärtom tycker att det är lättare att ge negativ kritik till en person han känner och är trygg med. Och samma åsikt uttrycker

deltagarna i Lundins undersökning (1999:19, 21), där de flesta tycker att det var positivt att ge feedback till en person man känner.

Deltagarna har fokuserat på olika aspekter i varandras texter beroende på sina olika intressen. Helena och Oskar uppger sig främst titta på den språkliga nivån i de andras texter. Helena är dessutom uppmärksam på formalia, medan David noterar dispositionen. Att reportrarna har olika sätt att se på texterna har lett till en bredd i diskussionen under mötena.

Vad gäller egen nytta av att ge feedback anser både Helena och David att de har lärt sig en del av att läsa och komma med respons på de andras texter, medan Oskar inte är så positiv. Lundin (1999:18) har fått liknande resultat som det Oskar säger: att ge respons känns inte lika intressant som att få respons på sina egna texter. Løkensgard Hoel (2001:238) har däremot fått andra resultat – eleverna i hennes undersökning har utvecklat sitt skrivande genom lån och andra typer av påverkan av att läsa och ge respons på de andras texter. ”Man har alltid nytta av att ge responser därför att de lär dig att se kritiskt på en text ... därigenom lär du dig också att se på din egen text och upptäcka vad som är bra och dåligt”, säger en deltagare i Løkensgard Hoels undersökning (2001:238). Det är dock viktigt att komma ihåg att skolelever inte är detsamma som professionella skribenter, då reportrarna i min undersökning redan har ett väl utvecklat skrivande och texter som uppfyller sitt syfte. En annan faktor som kan ha spelat in är det faktum att artiklarna i min undersökning inte skulle skrivas om efter textresponserna, vilket kan ha haft negativ påverkan på intresset för att ge respons.

6.4 Att få respons

Att lämna ut sin text till någon annan för granskning är att till viss del lämna ut sig själv. Det gäller såväl ovana som vana skribenter (Dysthe m.fl. 2002:129). David säger i den avslutande intervjun att han kände sig ”tilltufsad” efter det första textresponsmötet och även Helena upplevde det ibland som jobbigt att få respons. ”Vi utlämnar oss, vi är hudlösa, vi avslöjar vår förfärliga hemlighet: att vi är dumma, obegåvade, klantiga”, skriver författaren Sissel Lie i sin bok *Fri som foten. Om å skrive fagtekster* (1995:88, citerat från Dysthe m.fl. 2002:129).

Kronmarker berättar i sin bok *Tala om texter!* (2009:42) om olika upplevelser av textrespons hon fått höra från journalister. Kronmarker berättar om en anonym reporter hon intervjuat om att få respons: ”Hon beskriver hur alla bortförklaringar kommer, ursäkter, omständigheter och hur man sitter där och känner sig värdelös, liten och rädd. Kritiken fastnar i magen.” Även professionella skribenter kan alltså tycka att det är svårt att få negativa synpunkter på texten. I min undersökning var Oskar den enda av de tre deltagande reportrarna som inte tyckte att det var tufft att få negativ respons på sina texter – han tycker snarare att

han fick för snäll kritik. Kanske kan detta förklaras med att han nyligen studerat. På universitet och högskolor – och kanske framför allt på journalistutbildningar – arbetar man numera mycket med just textrespons mellan studenter.

Det är intressant att se vilken typ av respons en reporter anser sig ha fått i jämförelse med vilken respons de andra uppger sig ha gett. Oskar tycker att han lärt sig mest på den språkliga nivån och säger att han främst fick synpunkter på just språket i sina artiklar. Hans upplevelse av responsen stämmer överens med att Helena uppger sig främst ha haft språkliga synpunkter på de andras texter. Däremot har David, enligt honom själv, mest tittat på dispositionen.

David är nöjd med den respons han fått och säger att han fick synpunkter på såväl formalia och språk som disposition i en bra mix. Detta stämmer inte riktigt med att både Oskar och Helena säger sig mest ha tittat på formalia och språk.

Helena tycker inte att hon själv behöver få respons på formalia och språk utan mer vill ha synpunkter på dispositionen. Men trots att hon upplever att det var just dispositionen i artiklarna hon fick mest respons på, tycks hon inte helt nöjd. Hon säger att de andra två, som är nyhetsreportrar, inte tänkt på att den typ av texter som hon skriver (främst personporträtt av olika slag) har andra förutsättningar och krav än nyhetsartiklar. Därför anser hon att en del av de negativa synpunkter hon fått på dispositionen (till exempel att ett citat hon haft som slutkläm i artikeln skulle ha kommit högre upp i texten) är obefogade. Helenas upplevelse av responsarbetet visar tydligt att skillnaderna mellan artikeltyperna (se avsnitt 3.2) inte är irrelevanta i textresponsarbetet. Løkensgard Hoel menar att det blir en större förståelse mellan responspersonerna om man skriver inom samma genre eller på samma tema. Detta eftersom genrekraven och utformningen av temat är kända och desamma för alla. Dessutom är det lättare, menar Løkensgard Hoel, att få tips och inspiration av de andras texter om de är lika ens egen (2001:39, 106). Helenas uppfattning av att ha fått mycket respons på dispositionen stämmer med att David uppger sig främst ha kommit med synpunkter på just dispositionen i de andras texter, men däremot stämmer det inte med att Oskar uppger sig mest ha tittat på den språkliga nivån. Å andra sidan kan ju Oskar ha tittat på språket i texterna, men inte känt att han behövt påpeka något i Helenas texter.

Man kan alltså konstatera att två av tre deltagare i min undersökning anser den språkliga nivån vara mest angelägen att ge respons på, då både Oskar och Helena uppger sig främst ha granskat på språket i de andras artiklar. Deltagarna i Lundins undersökning visar i stället ett större intresse för att ge respons på dispositionen (1999:17). Den respons som deltagarna vill få är i Lundins undersökning helheten, dispositionen och innehållet (1999:13), vilket inte riktigt går att jämföra med min undersökning eftersom reportrarna inte har tittat på innehållet i

texterna. Men David uttrycker en önskan om att få respons på helheten, vilket kan sägas överensstämma med Lundins resultat. Oskar önskar få respons även på innehållet medan Helena efterfrågar synpunkter på dispositionen.

Frågan vilka ändringar skribenterna skulle göra i sina texter efter att ha fått respons är i min undersökning en hypotetisk fråga. Det hade förstås varit intressant att se texterna i omskriven form för att se vilka synpunkter reportrarna ansett vara relevanta nog att åtgärda. Men då artiklarna som tagits upp på responsmötena redan var publicerade kändes det onödigt att be reportrarna skriva om dem. I stället har Oskar, David och Helena fått ange vilka ändringar de skulle göra i sina artiklar om dessa inte redan publicerats. Oskar svarar att han bara skulle åtgärda de stavfel och andra småfel han fått påpekat för sig, och Helena menar att hon inte skulle göra några ändringar i dispositionen eftersom den redan är genomtänkt och fungerande. David skiljer sig från de andra två genom att uppge att han skulle göra så gott som alla ändringar han fått föreslagna för sig.

Att åtgärda stavfel eller andra mindre språkfel är ganska enkelt, men att ändra i dispositionen kräver desto mer (Lundin 1999:15). Enligt Løkensgard Hoel har erfarna skribenter lättare än oerfarna skribenter att ändra texterna på en djupare nivå (2001:216). Med tanke på detta kan man kanske tycka att det är konstigt att Oskar och Helena är ovilliga att ändra i dispositionen i sina texter. Detta kan dock förklaras med att Oskar anser sig ha tänkt igenom dispositionen noga i sina texter och att Helena tycker att hon fick obefogad kritik på dispositionen i vissa av sina texter. I Holmboms undersökning (2006:22, 28) uttrycker deltagarna att de inte gör föreslagna ändringar som känns irrelevanta, och det är väl så man kan tolka även Oskars och Helenas svar på frågan.

6.5 Skrivprocessen

Av avsnitt 5.2 framgår att reportrarnas skrivprocesser inte förändrades nämnvärt efter responsarbetet. Det förvånar mig inte att så är fallet. De är alla tre yrkesskribenter, som har utvecklat sitt eget sätt att skriva. De vet helt enkelt vilket arbetssätt som fungerar bäst för dem. Dock har de svarat att responsarbetet gjort att de tänker till en extra gång innan de anser texten vara klar, vilket jag anser vara ett positivt resultat. Skrivprocessen är ju inte linjär utan handlar om att skriva och skriva om, att gå tillbaka och revidera. Holmbom (2006:36) kommer i sin undersökning fram till att skrivprocessen i sig är ett sätt att utveckla sitt skrivande. Som Strömquist uttrycker det: att skriva omfattar analys, insamling av material, sovring, planering, formulering och bearbetning. Just bearbetning sker kontinuerligt i olika stadier i skrivprocessen (Strömquist 2007:29, 115, 166). I detta kan man se textresponsarbetet

som ett sätt att utveckla förmågan att se sin text utifrån: Lundin skriver att respons "... bör leda till att den språkliga medvetenheten höjs, vilket är en förutsättning för en effektiv självkritisk hållning" (Lundin 1999:42).

6.6 Efter textresponsarbetet

I den avslutande intervjun frågade jag om undersökningsdeltagarna kände att de skulle vilja fortsätta med textresponsarbetet. Och trots att reportrarna uttryckt åsikter om en del saker som de var mindre nöjda med i sättet att arbeta med textrespons så svarade alla tre att de tycker att textrespons är viktigt och att de är intresserade av ett fortsatt responsarbete. Det är förstås glädjande för mig som undersökningsledare. Också Holmboms deltagare uttrycker en positiv inställning till responsarbetet efter undersökningens genomförande. Vissa av dem har även arbetat med textrespons tidigare (Holmbom 2006:19, 23, 35).

Av nyfikenhet och för eventuellt framtida responsarbete på Länsstidningen Södertälje under min ledning frågade jag även reportrarna hur man skulle kunna förändra sättet vi arbetat med textrespons. Helena var kritisk till den blandade gruppen, att låta nyhets- och featurereportrar ge respons på varandras texter. Och även om David var positiv till just detta och Oskar inte hade någon direkt åsikt om det, stöds Helenas upplevelse av exempelvis Løkensgard Hoels forskning (2001:39, 106). Samtidigt kan man hävda att en professionell skribent (till skillnad från Løkensgard Hoels skolelever) borde kunna läsa de andras artiklar som en "vanlig" läsare och koppla bort journalistrollen. Om responsarbetet genomförts under tiden som texterna höll på att produceras kan jag dock hålla med om att det är lättare att ge respons, tips och råd till någon som skriver inom samma genre som en själv. Men med färdigskrivna och redan publicerade texter, som i min undersökning, torde skribenterna kunna distansera sig från sitt eget arbete och läsa texterna som vanliga tidningsläsare.

Oskar sa i den avslutande intervjun att han önskar en diskussion om innehållet i artiklarna, och det kan jag förstå. Att jag var tvungen att begränsa textresponsen till att enbart omfatta formalia, språk och disposition är något jag själv kan tycka var olyckligt, men att även ta en innehållsdiskussion på responsmötena skulle ha lett till ett större förberedelsearbete för reportrarna inför varje möte. Dessutom hade det gjort min undersökning mycket mer omfattande. Skulle jag i framtiden utveckla ett textresponsarbete för alla reportrar på Länsstidningen skulle jag dock ta med även den innehållsliga nivån. Ofta är det just innehållet som kommer upp till diskussion på morgon- och överlämningsmötena, så det finns uppenbarligen ett behov av att prata om det journalistiska arbetet och innehållet i artiklarna.

Att låta skribenten presentera förutsättningarna för artikeln innan de andra kom med sin respons tycker Oskar var onödigt, då han ville se texten stå för sig själv. Helena nämner ingenting om detta, men David är uttryckligen positiv till arbetssättet och han får stöd av Kronmarker, som menar att man på så sätt slipper reporterns egna invändningar vid själva responsen (2009:87). Jag valde att arbeta så här för att undvika att skribenten hamnar i försvarsställning med bortförklaringar och även för att undvika onödig kritik vid själva textresponsen. Och jag skulle göra på samma sätt i framtida responsarbete, allt för att främja en levande och givande textdiskussion.

Oskar har även en tanke om att reportern läser sin artikel högt, för att man inte ska fastna i formella aspekter såsom eventuella interpunktionsmissar och stavfel. Strömquist (2007:117) håller med om att högläsningmetoden är bra just för att få åhörarna att bortse från formella fel i texten. Högläsning är något som även Løkensgard Hoel (2001:211) föreslår, men då främst för att skribenten får en distans till sin egen text och själv ser de misstag han eller hon gjort. Strömquist (2007:54) anser även att högläsning ger upphov till reaktioner hos åhörarna, som sedan naturligt mynnar ut i kamratrespons (textrespons, som jag kallar det). Kanske gäller Strömquists synsätt främst för yngre och mer ovana skribenter, men det är inte omöjligt att även professionella skribenter rycks med vid högläsning av en text. Samtidigt har en journalistisk text andra krav på sig än att bara låta bra vid uppläsning: den måste även vara korrekt språkligt och därför är det viktigt att inte glömma de formella aspekterna, alltså att även läsa texten på papper eller på skärm.

Hur det var att låta personer på ”samma nivå” komma med respons på ens text var ingenting som jag frågade om i intervjuerna med reporterna, men David tog upp det som en positiv sak med arbetssättet. Tidigare hade han egentligen bara fått feedback vid sporadiska textmöten med nyhetschefen, något han inte uppfattat som särskilt givande. Detta, tänker jag, kan bero på att maktförhållandet mellan responsgivaren och responstagaren inte är jämlikt: chefen är chef och har bedömningsmonopol på texterna. I min undersökning flyttas makten över textbedömningen från cheferna till medarbetarna själva.

7 Slutsatser

Här drar jag slutsatser som återknyter till och besvarar de frågeställningar jag ställt upp för min undersökning och som återfinns i avsnitt 1.2.

Den första frågeställningen rör undersökningsdeltagarnas bakgrund, deras syn på skrivande och deras skrivprocesser före textresponsarbetet. Här kan konstateras att de tre reporterna har olika bakgrund i fråga om kön, ålder, yrkeserfarenhet och vilken typ av journalistiskt material

de arbetar med. Gemensamt för alla tre är dock intresset för språk och skrivande, samt att de har utvecklade och för dem välfungerande skrivprocesser. Detta beror förstås på att de alla är professionella skribenter. Hade de inte haft väl utvecklade skrivprocesser hade de inte kunnat arbeta som reportrar på en dagstidning, med den tidspress som jobbet innebär.

Den andra frågeställningen handlar om reportrarnas förväntningar på textresponsarbetet. Oskar menade att han inte hade några direkta förväntningar, medan David och Helena båda uttryckte en önskan om idéutbyte och konkreta tips.

Den tredje frågeställningen rör hur reportrarna upplevde textresponsarbetet. Denna frågeställning omfattar hur de tyckte det var att ge och få respons, vilken typ av respons de gav respektive fick, gruppammansättningens betydelse i responsarbetet, vilka ändringar reportrarna skulle göra i sina texter efter responsen samt huruvida de skulle kunna tänka sig att fortsätta med textrespons och om de i så fall skulle vilja ändra något i sättet att arbeta med respons.

Min undersökning visar att reportrarna tyckte att det var svårt att ge negativ respons, av rädsla för att såra de andra – ett resultat som stöds av liknande undersökningar. Till viss del upplevde reportrarna det även svårt att få respons och kände sig ibland lite tilltufsade och tyckte att de fått obefogad kritik.

Det är intressant att notera vilken respons reportrarna upplever sig ha gett respektive fått. Här finns ingen direkt överensstämmelse, vilket visar hur olika personer kan uppfatta samma händelse. Oskar och Helena uppgav sig efter responsarbetet främst ha kommit med respons på språkliga aspekter och formalia, medan David sa sig ha tittat mest på dispositionen. Oskar ansåg sig ha fått mest synpunkter på språket i sina texter, Helena upplevde sig ha fått flest synpunkter på dispositionen medan David sa sig ha fått blandad respons.

Gruppens sammansättning var inte så viktig för Oskar, men David och Helena tycker att det var en bra grupp där de kände trygghet och kamratskap. Helena var dock inte så nöjd med att gruppen innehöll både nyhets- och featurereportrar, då de hade delvis olika syn på texterna.

Oskar och Helena svarade i den avslutande intervjun att de bara skulle göra de föreslagna ändringar som känns relevanta för deras texter. David å sin sida uppgav att han skulle göra så gott som alla ändringar han fått föreslagna för sig.

Reportrarna är alla tre positiva till att ge och få textrespons och är intresserade av att fortsätta med det arbetet, men de har en del förslag på hur man skulle kunna förändra upplägget av textresponsen. Oskar föreslår högläsning av texterna och efterlyser en diskussion av innehållet i texterna. David är nöjd med sättet vi arbetat med textrespons medan Helena gärna vill

ha en mer homogen grupp genom att featurereportrar och nyhetsreportrar har skilda responsgrupper.

Den fjärde frågeställningen rör om reportrarnas skrivprocess förändrats efter responsarbetet. Deltagarna uppgav i de avslutande intervjuerna att deras skrivprocesser inte påverkats nämnvärt av att de arbetat med textrespons. De menade att de fortfarande lägger upp skrivarbetet på samma sätt, men medgav samtidigt att de tänker till lite extra innan de anser en artikel vara färdig.

Sammanfattningsvis kan det slås fast att de tre deltagande reportrarna efter undersökningens genomförande är positiva till att arbeta med textrespons och tycker att de fått ut en hel del av det.

8 Vidare utvecklingsarbete

Under undersökningens gång har det framkommit fler aspekter som jag skulle kunnat undersöka, men som jag fått lämna utforskade av utrymmesskäl. Att låta reportrarna även ge respons på innehållet i varandras texter är en sak jag hade velat göra, då jag måste erkänna att det känns som om något viktigt utelämnats när undersökningsdeltagarna enbart granskat språkliga aspekter i texterna.

Det hade även varit intressant att låta reportrarna skriva om sina artiklar efter responsen för att se vilka av de föreslagna ändringarna de verkligen skulle göra. Detta kändes dock inte meningsfullt att göra i min undersökning, då artiklarna redan var publicerade och tidningsläsarna ändå inte skulle kunna ta del av de omskrivna texterna. Som det nu var fick skribenterna bara svara på den hypotetiska frågan vilka ändringar de skulle kunna tänka sig att göra i sina texter. I en idealvärld skulle tiden finnas för diskussion av och respons på texterna innan de går till tryck, men så ser inte verkligheten ut på redaktioner i dag. Hade denna möjlighet funnits hade det varit intressant att låta min undersökning även omfatta textanalys på artiklarna före och efter responsen.

I sin bok *En arbetsdag i skriftsamhället* (2006) tar Anna-Malin Karlsson ett etnografiskt perspektiv på skrivandet och skildrar en vanlig arbetsdag för några personer med yrken som tidigare inte inneburit särskilt mycket skrivande, men som nu omfattar en hel del läsning och skrivande. Exempel på personer man får följa i Karlssons bok är en lastbilschaufför, ett butiksbiträde och en undersköterska. Kanske skulle man, liksom Karlsson, ta ett oväntat perspektiv och låta mindre vana vuxna skribenter läsa varandras texter och komma med respons. Jag tänker då inte främst på just de yrkesgrupper som förekommer i Karlssons bok, utan snarare på personer som skriver rapporter, promemorior och pressmeddelanden utan att vara

tränade i att skriva. Det skulle vara intressant att undersöka hur dessa personer skulle uppleva textresponser, om de skulle känna att de kunde ge relevant respons och om de skulle uppfatta det som givande att få respons på sina egna texter.

Källor

Litteratur

- Dysthe, Olga, m.fl., (2002), *Skriva för att lära*. Lund: Studentlitteratur.
- Holmbom, Lena (2006), ”Text i förändring. En studie i responsarbetets effekt på universitetsstudenters textproduktion”. C-uppsats i svenska språket vid Luleå tekniska universitet.
- Holst, Lena (2004), *Skriv bättre texter! En ny metod i fem steg*. Stockholm: Bokförlaget DN.
- Häger, Björn (2009), *Reporter. En grundbok i journalistik*. Stockholm: Norstedts.
- Karlsson, Anna-Malin (2006), *En arbetsdag i skriftsamhället. Ett etnografiskt perspektiv på skriftanvändning i vanliga yrken*. Småskrift utgiven av Språkrådet. Stockholm: Norstedts Akademiska Förlag.
- Kronmarker, Marie (2009), *Tala om texter! Om konsten att coacha, närläsa och ge gensvar*. Tredje upplagan. Kalmar: Fojo, Medieinstitutet.
- Kronmarker, Marie (2010), *The coaching handbook*. Kalmar: Fojo, Medieinstitutet.
- Larsson, Sören (2004), *Berättande journalistik*. Stockholm: Natur och Kultur.
- Lie, Sissel (1995), *Fri som foten. Om å skrive fagtekster*. Oslo: Ad notam Gyldendal.
- Lundin, Barbro (1999), *Textutveckling genom kamratrespons. Hur studenter bearbetar sina texter efter respons och hur de förhåller sig till responsen som sådan*. Insikt 1999:2, Högskolan för lärarutbildning och kommunikation, Högskolan i Jönköping.
- Løkensgard Hoel, Torlaug (2001), *Skriva och samtala. Lärande genom responsgrupper*. Lund: Studentlitteratur.
- Siiivonen, Jonita (2007), *Personporträttet som tidningsgenre. En närläsningstudie med fokus på innehållsliga teman, berättarkonventioner och kön*. SSKH skrifter nr 25, Forskningsinstitutet, Svenska social- och kommunalhögskolan vid Helsingfors universitet.
- Strömquist, Siv (2007), *Skrivprocessen*. Tredje upplagan. Lund: Studentlitteratur.

Övriga källor

Intervjuer med de tre deltagande skribenterna. Intervjuerna finns som ljudfiler och förvaras hos uppsatsförfattaren.

Bilaga 1: Underlag för den inledande intervjun

- Ålder.
- Utbildning (gymnasial + eftergymnasial).
- Varför valde du journalistyrket?
- Har du haft några andra arbeten inom språk/skrivande?
- Beskriv ditt förhållande till språk och skrivande.
- Hur ser du på ditt eget skrivande? Är det lätt/svårt att skriva och hitta rätt ord? Vad har du för starka och svaga sidor? Vad är det bästa/värsta med att skriva?
- Hur ser din skrivprocess ut? (Sätter du dig ner när du kommer tillbaka från ett jobb och bara skriver eller vill du fundera ett tag innan du börjar skriva? Skriver du ingressen först eller när själva brödtexten redan är klar? Skriver du från början till slut eller skriver du ett stycke här och ett stycke där och flyttar runt styckena?)
- Vad har du för förväntningar på textresponsarbetet?
- Övrigt som kan vara av intresse.

Bilaga 2: Underlag för den avslutande intervjun

Att ge respons

- Hur var det att ge respons? Ange på en skala 1–5 där 1 är mycket dåligt och 5 är mycket bra. Utveckla!
- Vad är det svåraste med att ge respons till kolleger?
- Har du någon gång låtit bli att komma med kritik för att undvika att göra skribenten ledsen?
- Vilken typ av respons ger du på andras texter (formalia, språk, disposition)? Ange på en skala 1–5 där 1 är inget alls och 5 är mycket. Utveckla!

Att få respons

- Hur var det att få respons? Ange på en skala 1–5 där 1 är mycket dåligt och 5 är mycket bra. Utveckla!
- Hur givande var responsarbetet? Ange på en skala 1–5 där 1 är inte alls givande och 5 är mycket givande. På vilket sätt? Varför?
- Hur viktigt är det att få olika typer av respons på texterna? Ange på en skala 1–5 där 1 är inte alls viktigt och 5 är mycket viktigt.
- Vad fick du för typ av respons på dina texter (formalia, språk, disposition)? Ange på en skala 1–5 där 1 är inget alls och 5 är mycket.
- Vilken typ av respons upplever du att du har mest nytta av i ditt fortsatta skrivande (formalia, språk, disposition)? Ange på en skala 1–5 där 1 är ingen nytta och 5 är stor nytta. Utveckla!
- Vilka av de föreslagna ändringarna skulle du göra i dina texter (formalia, språk, disposition)? Ange på en skala 1–5 där 1 är inga ändringar och 5 är alla ändringar. Utveckla!
- Har din skrivprocess påverkats av responsarbetet? I så fall, på vilket sätt?

Allmänt om textresponsarbetet

- Är det viktigt vilka som är med i gruppen vid textresponsen? I så fall, på vilket sätt?
- Vilka är de största fördelarna med att arbeta med textrespons med kolleger? Varför?
- Vilka är nackdelarna med att arbeta med textrespons med kolleger? Varför?
- Skulle du kunna tänka dig att fortsätta med den här typen av textresponsarbete?
- Skulle du vilja förändra något i sättet vi har arbetat med textrespons? I så fall, på vilket sätt?